

BABEL.

The letter 'A' in the title 'BABEL.' is replaced by a detailed illustration of the Tower of Babel. The tower is depicted as a multi-tiered, spiraling structure with many windows and arches, rendered in a reddish-brown color. It stands on a green hillside under a blue sky.

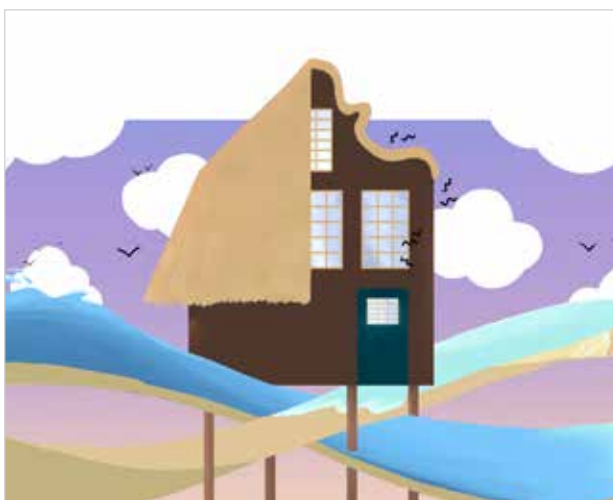
04. ACHTERGROND

Sociëteit De Kring: gezellige exclusiviteit maar met de deur op een kier - door Hannah Born

06. ESSAY

Een psychedelische kroniek van het eeuwige nu - door Riem Smakman

10. ESSAY

Ongeadresseerd - door Job Korten

23. ACHTERGROND

De op-, onder- en overgang van Maloe Melo - door Isa Kistemaker

03 Hoofdredactioneel door Just Pallandt | 04 Achtergrond 'Sociëteit De Kring: gezellige exclusiviteit maar met de deur op een kier' door Hannah Born | 06 Essay 'Een psychedelische kroniek van het eeuwige nu' door Riem Smakman | 10 Essay 'Ongeadresseerd' door Job Korten | 13 Poëzie 'parfum' door Teuntje Ott | 14 Column 'De regelroes van Amsterdam' door Noam Grünfeld | 15 Het goede woord 'Anselmus de anti-filosof' door Tim Smit | 18 Column 'Het blijkt dat er van de ziekenhuisklok een ongekende autoriteit uitgaat' door Rozemarijn den Dulk | 20 Achtergrond 'De waarheid van boven' door Rozemarijn den Dulk | 23 Achtergrond 'De op-, onder- en overgang van Maloe Melo' door Isa Kistemaker | 26 GGG 'Wereldrestaurant A2' door Noam Grünfeld

Babel, Maandblad voor de Faculteit der Geesteswetenschappen
Spuistraat 134, kamer 2.01F,
1012 VB Amsterdam,
babel-fgw@uva.nl

Hoofdredactie
Job Korten, Just Pallandt

Redactie
Teuntje Ott, Sjakie Sauvignon, Job Korten,
Jiske Benedictus, Just Pallandt, Hannah Born,
Isa Kistemaker, Noam Grünfeld, Riem Smakman,
Tim Smit, Rozemarijn den Dulk

Eindredactiecoördinatie
Femke de Bruijn

Eindredactie
Femke de Bruijn, Anna Cannegieter,
Kas Gubbels, Tiffany Henar, Hannah van
der Linden, Madelief Stad

Beeldcoördinator
Bert Slenders

Coverbeeld
Jules Koster

Beeldredactie
Eelke Bijlsma, Esther de Groot, Ines James,
Dune Ketelaar, Alicia Koch, Jules Koster,
Ieke Meijer, Kian Moradi, Anne Möricke,
Lesine Möricke, Norah Sanders, Bert Slenders,
Romy Veecken, Winonah van den Bosch,
Nine van der Louw, Noa May Blom

Webredactie
Job Korten, Just Pallandt

Redactieraad
Sarah Beeks, Reinier Kist, Everdien Rietstap,
Thomas Rueb

Vormgeving
Luke van Veen,
www.lukevanveen.com

Druk
drukpartnerszuid
www.drukpartnerszuid.nl

Vind ons leuk
f i t
BABEL MAGAZINE

www.babelmagazine.nl

Zie ons archief op de UvA-website van Babel.
Je vindt ons in de A-Z lijst van je opleiding.

Beste Babel-lezer,

Voor het voorlaatste nummer van dit collegejaar gingen Hannah en Isa naar iconische plekken in Amsterdam. Hannah sprak met Suzanne Kampschuur, directeur van Sociëteit De Kring, en Isa dook in de geschiedenis van het oudste blues- en rockcafé van Amsterdam: Maloe Melo. Noam beschreef zijn ervaring bij Wereldrestaurant A2, een avond die hem langs bergen eten, Markies de Sade, Theodor Adorno, Henk en Ingrid leidde.

Riem schreef over *The Electric Kool-Aid Acid Test* van Tom Wolfe, Job wijdde een essay aan Amsterdam en de Gelderse vallei. In zijn column ergert Noam zich aan Simon Sprietsma ('het charisma en de humor van een garnaal'). Rozemarijn beschrijft in haar column haar ervaringen als proefpersoon in een geneesmiddelenonderzoek naar een nieuw soort oogdruppels.

In Het goede woord schreef Tim over de beruchte God-bewijzer Anselmus van Canterbury, met zijsprongen naar Gerard Reve en Jan Wolkers. Rozemarijn schreef een actueel stuk over hoe satellietbeelden de waarheid kunnen vertekenen. Als altijd schreef Teuntje een gedicht.

Veel leesplezier,
Just

HOOFDREDACTIONEEL

Sociëteit De Kring: gezellige exclusiviteit maar met de deur op een kier

Beeld Ieke Meijer

Tekst Hannah Born

Een van de bekendste exclusieve sociëteiten van Amsterdam zit op de hoek van het Leidseplein, verborgen en onopvallend op een van de drukste plekken van het stadsdeel Centrum. De Kring is een vereniging die begin vorige eeuw is opgericht en al snel uitgroeide tot dé plek waar de culturele elite van Amsterdam samenkwam. In de jaren 50, 60 en 70 werd de reputatie van De Kring getekend door de vele borrels, dansfeestjes en vechtpartijen die er plaatsvonden. Heel cultureel Amsterdam leek regelmatig in een roes van de befaamde steile trap te rollen. Maar nu halen de wilde verhalen en de beruchte feestjes van de besloten sociëteit steeds minder vaak het nieuws. De Kring bestaat nog wel, maar lijkt zich wat meer gedeisd te houden in vergelijking met de wilde jaren van voorheen. Bovendien is de club zijn exclusiviteit-statuuut anders gaan vormgeven en staat de eens gesloten deur nu wat meer op een kier.

De geschiedenis en structuur van De Kring heeft wat weg van een studentenvereniging. Activiteiten en evenementen worden georganiseerd door commissies, drank is er goedkoop en sociale cohesie wordt geattendeerd. Volgens Suzanne Kampschuur, sinds 2018 directeur van De Kring, is de besloten sociëteit sinds de oprichting een ontmoetingsplek geweest voor Amsterdamse intellectuelen en kunstenaars. De Kring werd 103 jaar geleden opgericht met als uitgangspunt een plek te zijn waar kunst en wetenschap elkaar kunnen opzoeken en vinden, aldus Kampschuur. Toch gaat het het jaren later vooral over wie met wie op de vuist ging (Harry Mulisch en Gerard Reve) en de bekende namen die niet door de selectieprocedure kwamen (Wim Sonneveld, Freddy Heineken en Jan Cremer). De Kring is naar buiten toe best trots op deze smeulige verhalen. In 2022 publiceerde de sociëteit een groot koffietafelboek vol sappige verhalen en bijzondere quotes. Pierre Bokma: 'Ik ben halverwege de jaren tachtig lid geworden van De Kring omdat

ik een veelbelovend alcoholic was. Als je over dat talent beschikt, moet je dat in goed gezelschap ontwikkelen.'

'Een plek die juist niet voor iedereen is. Maar misschien wel voor jou.'

Volgens Kampschuur werd er toen veel gedronken, maar men besteedde ook aandacht aan de inhoud. Kampschuur vertelt dat De Kring is ontstaan als plek waar op informele en persoonlijke manier gepraat kan worden over kunst en wetenschap door mensen uit de desbetreffende velden.

'Het juk van de conventies zorgde niet voor hogere, grotere, diepere gedachten en vernieuwingen dus men ging het op een andere manier doen. Met elkaar, onder het genot van een hapje en een drankje.'

In 2026 is De Kring nog steeds een ontmoetingsplek, aldus Kampschuur. Er is een intensievere culturele programmering dan vroeger, waarbij vooral het idee van 'rentmeesterschap' centraal staat. De sociëteit wil daarmee 'teruggeven aan de stad' en de kennis die ze hebben delen. Volgens Kampschuur is, door de bezuinigingen op kunst en cultuur, De Kring in deze tijd juist heel erg nodig. De sociëteit zet zich in om een samenkomst te faciliteren tussen verschillende disciplines en verschillende generaties. Zo kunnen jong en oud uit de wetenschap- en cultuursector elkaar op informele manier treffen.

Toch staat dit idee van een ontmoetingsplek zijn, haaks op de exclusiviteit waar De Kring graag mee te koop loopt. Lid worden van De Kring vereist een flink aantal

stappen. Zo moet je affiniteit hebben met kunst, cultuur of wetenschap en officieel 'een der schone kunsten of wetenschap' beoefenen. Vervolgens moet je als aspirant-lid voorgedragen worden door twee Kringleden waarna er een 'voorhangperiode' volgt van drie weken waarin leden bezwaar kunnen maken tegen jouw lidmaatschap. Als dat allemaal goed gaat, is het wachten op het oordeel van de ballotagecommissie die een eindadvies aan het bestuur van de sociëteit geeft. Dan is er natuurlijk nog het lidmaatschapsgeld wat een kringlid jaarlijks zo'n 580 euro kost. Volgens Kampschuur is de exclusiviteit nodig om ervoor te zorgen dat De Kring niet uit zijn voegen barst en om de verbinding, die De Kring volgens haar zo eigen maakt, in stand te houden. De slogan van sociëteit – 'Een plek die juist niet voor iedereen is. Maar misschien wel voor jou' – laat volgens haar precies zien wat De Kring is en waar ze voor staat. 'De exclusiviteit is nodig om de kaders van kunst, cultuur en wetenschap te bewaken, anders is het een openbare kroeg.' Volgens Kampschuur is de geslotenheid essentieel, 'de exclusiviteit is deel van het bestaansrecht van De Kring.'

'De Kring is en blijft de komende tijd een hub voor de Nederlandse culturele elite.'

Een stagnerend ledenaantal heeft de vereniging echter geforceerd haar deuren wat meer open te zetten. In 2023 heeft De Kring het initiatief Op Een Kier gestart om zo 'aan de mensen terug te geven en mensen De Kring te laten leren kennen.' Hierdoor is er nu bepaalde programmering openbaar voor iedereen en kunnen niet-Kringleden voor geselecteerde evene-

menten een kaartje kopen om te komen feesten op de sociëteit. Helaas zijn deze feesten niet meer wat ze vroeger waren. Er is nog steeds een telefoonverbod, een tutoyeer-beleid en goedkope alcohol, maar het feestgedruis is afgezwakt. Volgens Kampschuur is dat geen probleem, die reputatie mag in het verleden blijven. 'Van mij hoeven we niet meer rollend en vechtend van de trap af te vallen.' De directeur beschrijft hoe De Kring zich nu meer richt op de inhoud. 'Zuipen en gezelligheid' gebeurt nog steeds maar is meer een bijproduct van het samen zijn.

De Kring is en blijft de komende tijd een hub voor de Nederlandse culturele elite. Ondanks de befaamde gezelligheid en geschiedenis die nog fier overeind staan, lijken ook de culturele evenementen niet achter te blijven. Met een bijna dagelijkse programmering vol talkshows, concerten en lezingen probeert De Kring aan haar culturele trekken te komen. Wel zijn de feesten een vaste prik die niet snel verdwijnen. Waar anders, zo zegt Kampschuur, kan je dansen als je ouder bent dan 45? 'Dat kan hier: op De Kring.' ▲

Een psychedelische kroniek van het eeuwige nu

Beeld Kian Moradi

Tekst Riem Smakman

Halverwege de jaren 60 is de westkust van de Verenigde Staten het toneel van de psychedelica-beweging. Deze spirituele tegencultuur, een onlosmakelijk onderdeel van de *flower power*- of hippiebeweging, zou zich, na te zijn ontkiemd in Californië, over de westerse wereld verspreiden. Tom Wolfe's *The Electric Kool-Aid Acid Test* (1968) is een verslag van de door hoofdpersoon Ken Kesey aangestuurde, chaotische opkomst van het LSD-gebruik aan de westkust van de VS. In het boek, dat met zijn warrige, subjectiverende stijl niet los te denken is van de psychedelische ervaringen die het vereeuwigt, worstelen de trippers van het eerste uur met de vraag wat het allemaal betekent.

The *Electric Kool-Aid Acid Test* beschrijft de avonturen van een groep vroege psychedelica-fanatici, die op wilde feesten bovenmenselijke ervaringen hebben en aan de wieg staan van een massale beweging. Wolfe beschrijft de gebeurtenissen als subjectieve ervaringen van de betrokkenen, alsof de lezer zelf deelneemt aan de wilde drugsavonturen. Een beschrijving van de opkomst van de psychedelica-beweging en een nadere beschouwing van haar religieuze aspecten culmineert in de observatie dat de countercultuur als een grote golf boven de zee uitsteeg, om ten slotte na het toppunt neer te storten en zich stuk te slaan.

Elektrische entropie

De man die centraal staat in Wolfe's verslag van het psychedelisch tijdperk is Ken Kesey, schrijver van *One Flew Over the Cuckoo's Nest* (1960). Eind 1959 en begin 1960 neemt Kesey deel aan het MKULTRA-project van de CIA, dat als doel heeft het effect van verschillende drugs op mensen te testen. Hij maakt kennis met LSD (voor het eerst gesynthetiseerd door de Zwitserse chemicus Albert Hofmann in 1938), beseft dat hij slechts één in een dozijn mensen op de wereld is dat bekend is met de wonderlijke effecten van dit middel

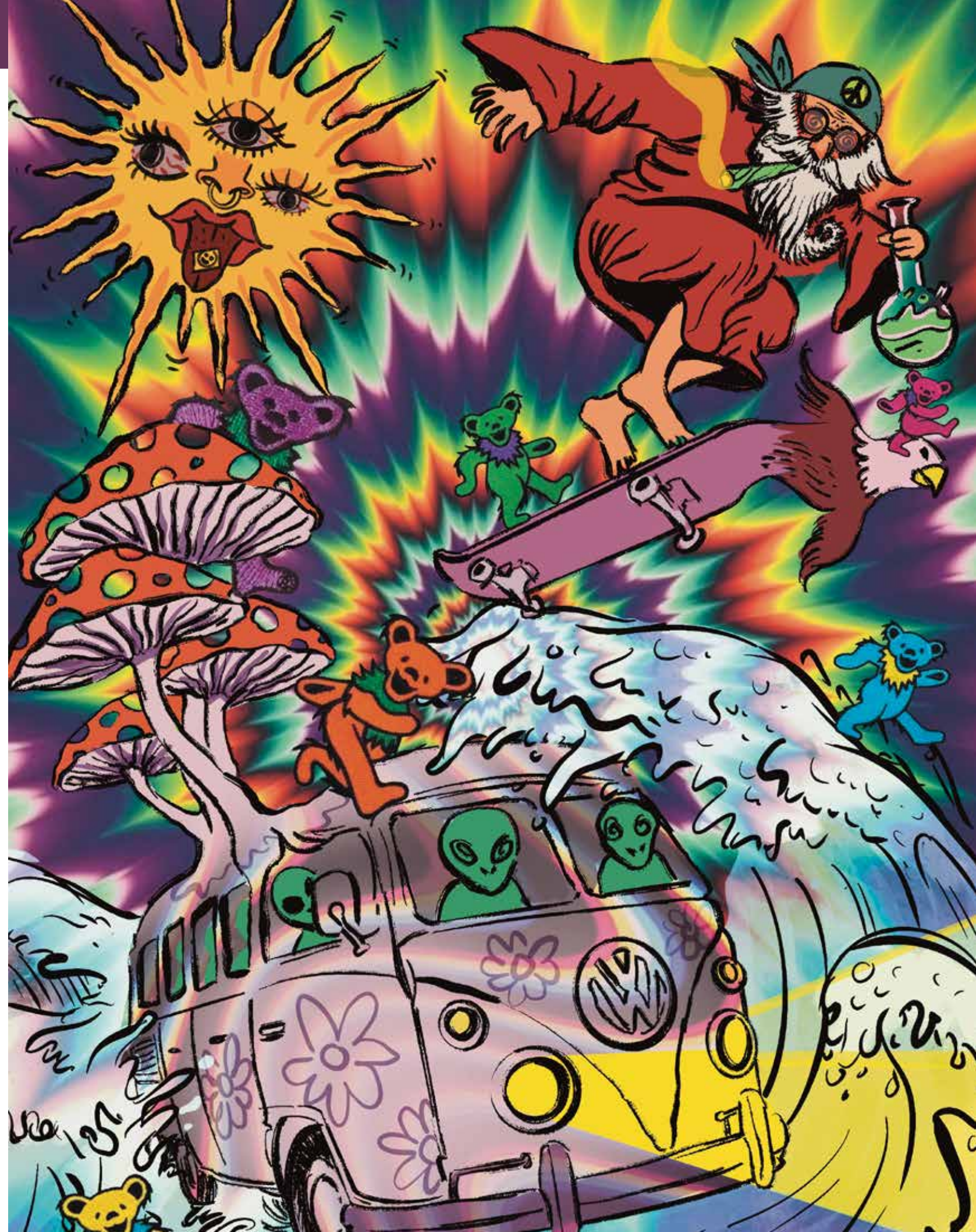
en besluit de experimenten op eigen houtje voort te zetten. Een groep mensen verzamelt zich om hem heen, de *Merry Pranksters* geheten, en met een in bonte kleuren geverfde schoolbus maken zij in 1964 een

‘Het is niet duidelijk waar de werkelijkheid ophoudt en de wereld van psychedelische, primordiale chaos begint.’

tocht door de VS. Door de voortdurende consumptie van onder meer met LSD gemixte sinaasappelsap, speed en wiet, vervalt de groep in complete waanzin. Het is niet duidelijk waar de werkelijkheid

ophoudt en de wereld van psychedelische, primordiale chaos begint. Kesey en zijn bende hebben een obsessie met geluid en elektriciteit. Installaties van microfoons, speakers en muziekinstrumenten verstoren en versterken muziek, artistiek geschreeuw en omgevingsgeluiden. Ook bedekken Kesey en zijn groep alles wat los en vast zit met fluorescerende verf. De bus waarmee de *Pranksters* door het land trekken krijgt een symbolische betekenis; je bent ofwel óp de bus, ofwel van de bus af – ofwel onderdeel van de nieuwe, ongedefinieerde missie, ofwel terug in de oude mindset, terug in de maatschappij.

Aangekomen in New York worden zij niet met open armen ontvangen door een andere groep psychedelica-pioniers, namelijk Timothy Leary en zijn aanhangers, die meer geïnteresseerd zijn in meditatie en Indiaas spiritualisme dan het wild gestoorde leven dat Kesey vertegenwoordigt. Kesey en zijn *Pranksters* keren terug naar de westkust en hier begint de periode van de *acid tests*. Dit zijn door Kesey's groep georganiseerde feesten die de hele nacht duren, soms meerdere dagen, waarop volop LSD wordt gebruikt. Een terugkerend thema is het bereiken van intersubjectiviteit, een soort collectieve staat van zijn

‘Wanneer Kesey wordt uitgenodigd om te spreken op een protestbijeenkomst tegen de Vietnamoorlog, wordt duidelijk dat de vredesbeweging aan de LSD-subcultuur geen ware bondgenoot heeft.’

waarin iedereen zich met elkaar verbonden voelt en elkaar begrijpt, als ware het één groot wezen. Er ontstaat een massale cultus rond het gebruik van psychedelica, met als belangrijke verzamelplekken onder meer Kesey's boerderij in La Honda en het kruispunt Haight-Ashbury in San Francisco. De LSD openbaart aan de mensen die zich door de feesten aangetrokken voelen – veelal jongeren – een nieuwe werkelijkheid, voorbij de grenzen, de verwachtingen, de verplichtingen en de vijandigheden van het normale leven – voorbij het *ego*.

Vele kleurrijke en inmiddels beroemde personen komen voorbij in Wolfe's kroniek. Zo is er Owsley, de geluidstechnicus van de Grateful Dead en de eerste particulier die massaal LSD produceert. Hij neemt op een van de *acid tests* zijn eigen product en begint te tijdreizen naar de 18^e eeuw. Hierna ervaart hij dat zijn bestaan wordt

gereduceerd tot een enkele cel en moet hij met zijn wilskracht zijn gehele lichaam en de wereld om hem heen stukje voor stukje weer doen verschijnen. Pas wanneer hij met zijn auto tegen een boom rijdt, komt de hele wereld tevoorschijn. Ook de dichter Allan Ginsberg woont geregeld de feesten bij. En Neil Cassady, die voorkomt in Jack Kerouacs *On The Road* (1957) onder de naam Dean Moriarty, is een van de *Pranksters*, de chauffeur die ondanks zijn exorbitante speedconsumptie de bus op de weg weet te houden. Naast de Grateful Dead en de *Pranksters* zelf, voorzien toekomstige grote namen als Jefferson Airplane en Big Brother and the Holding Company de drugsfeesten van muziek.

‘Religieuze’ openbaring

De raadselachtige uitspraken van Kesey worden als leidraad genomen. Hij is de visionair, die de spirituele ideeën van de

beweging onder woorden brengt. Wanneer Kesey wordt uitgenodigd om te spreken op een protestbijeenkomst tegen de Vietnamoorlog, wordt duidelijk dat de vredesbeweging aan de LSD-subcultuur geen ware bondgenoot heeft. Hij beschuldigt de menigte ervan ‘hun spel [het spel van de oorlogsvoerders] te spelen’ en zegt enkel ‘het geschreeuw van het ego’ te horen.

Hoewel Kesey en zijn volgelingen geregeld benadrukken dat de kern van hun beweging, de psychedelische ervaring, onbeschrijfelijk is, doet Wolfe wel een poging om ‘de Ervaring’ te theoretiseren. De *Pranksters* leven volgens hem compleet in het hier en nu en zijn geïnteresseerd in hetgeen door de Oude Grieken *kairos* werd genoemd, op te vatten als het ‘juiste moment’, of ‘het moment van inzicht’. Hierin verschilt de psychedelica cultus van veel religies, die met de toekomst en het hiernamaals gemoeid zijn. Niettemin trekt Wolfe wel verbanden met de ideeën van religiewetenschapper Joachim Wach, die de wijze waarop een religie ontstaat beschrijft als voortkomend uit een diepgaande, nieuwe ervaring van de wereld die door een charismatische, spirituele leider wordt geïnterpreteerd – als er eenmaal enkele volgelingen zijn, ontstaat er de drang om de ervaring met meer en meer mensen te delen en een gevoel van wij-versus-hen.

Een nieuwe blik op de wereld gaat gepaard met nieuwe betekenisgeving. Wolfe verwijst naar Carl Jungs concept van synchroniciteit, dat inhoudt dat de mens betekenis kan geven aan gebeurtenissen zonder dat het een het ander causaal heeft voortgebracht. Zo kan het zien van een gele auto op een bepaald moment heel veel betekenis voor iemand hebben, zonder dat er een causaal verband bestaat tussen het verschijnen van de auto en het moment. Wanneer men er geen betekenis aan hecht, spreekt men van toeval, maar wanneer men dit wel doet, heet dit synchroniciteit. De psychedelische ervaring zit vol met synchroniciteit, suggereert Wolfe; gebeurtenissen hebben betekenis, hangen samen met een groter verhaal, zonder dat ze uit principes van oorzaak en gevolg zijn voortgekomen.

De ervaring die als de oorsprong van de beweging geldt, beschrijft Wolfe met Max Webers woorden als ‘de bezitneming van de godheid’, oftewel een ervaring waarbij één te zijn met het Al. Wolfe's duiding van de psychedelische ervaring doet sterk denken aan het gnosticisme, een verzamelnamen voor religieuze stromingen die verwant zijn aan het christendom en het bereiken van *gnosis* (Oudgrieks voor kennis) als hoogste doel zien. Volgens de gnostische leer is de god die de wereld heeft geschapen kwaadaardig; hij heeft met deze daad de mens van zijn goddelijke essentie

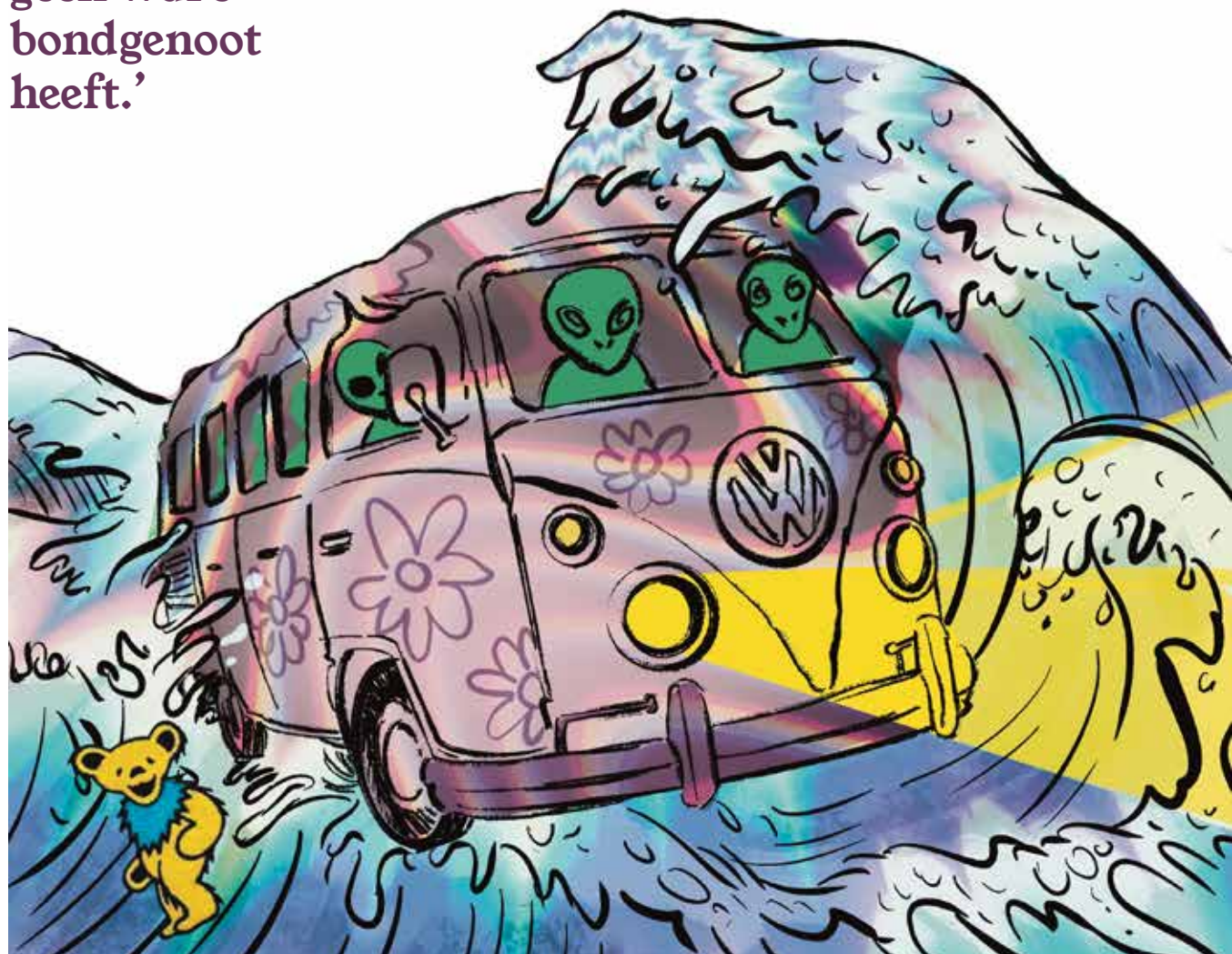
‘Volgens de gnostische leer is de god die de wereld heeft geschapen kwaadaardig; hij heeft met deze daad de mens van zijn goddelijke essentie vervreemd door hem in een materiële wereld op te sluiten.’

vervreemd door hem in een materiële wereld op te sluiten. *Gnosis* is het inzicht in de eigenlijke, eeuwige werkelijkheid van de geest, voorbij de illusies van de materie. Het gaat om de kennis een te zijn met God (niet die gemene die de wereld heeft geschapen maar de *real deal*) en dus zelf goddelijk te zijn.

De psychedelische eenheidservaring, ook wel in verband gebracht met de sterfte van het ego, is te begrijpen als het bereiken van *gnosis*, als een vorm van ontwaken uit het materiële bestaan en inzicht krijgen in de werkelijke aard van het zijn. Evenals de gnostici verwerpen Kesey en de *Pranksters* het gehele ‘spel’ van de materiële wereld, de egodrift, de focus op status en geld die in hun ogen de samenleving leidt. ‘*If the doors of perception were cleansed every thing would appear to man as it is: Infinite*’, schreef William Blake in 1793.

De ondergang

Hoewel *The Electric Kool-Aid Acid Test* uitkwam toen de psychedelica cultus zich nog op zijn hoogtepunt bevond, waren de krachten die tot zijn ondergang leidden reeds op gang gekomen. De beweging zette niet door als een wereldwijde revolutie van de geest en zij stierf een langzame dood in de jaren die volgden. Het einde van alle leed en oorlog, zoals pioniers als Leary het voor zich zagen, werd geen werkelijkheid. De alliantie tussen de Hells Angels (toen ook een nieuw fenomeen) en de psychedelica beweging, zoals ook door Wolfe beschreven, wordt vaak aangehaald als een van de kiemen van het onheil. Hunter S. Thompson schrijft in *Fear and Loathing in Las Vegas* (1971) dat de ‘gefaalde zoekers’ de grote misvatting van de LSD-cultuur niet hadden ingezien, namelijk dat een of andere kracht het licht aan het einde van de tunnel deed schijnen. Door zich op een hogere entiteit te beroepen en zich aan de werkelijkheid te onttrekken, sleurden ‘de realiteiten als vleeshaken’ de trippers des te hardhandiger terug naar de harde feiten. Tegen de tijd dat de Hells Angels het gratis concert van de Rolling Stones bij Altamont met gewelddadige uitpattingen verstoorden, in de allerlaatste maand van de jaren 60, was het duidelijk dat de beweging terminaal ziek was. De drang naar zelfbehoud was er weer ingeslopen en de ervaring van het goddelijke bewustzijn had zich als illusie geopenbaard ten overstaan van de werkelijke wereld van materies, oorzaken en gevolgen. ▲

Ongeadresseerd

Beeld Winonah van den Bosch

Tekst Job Kortten

Het gebied waar ik ben opgegroeid ligt genesteld tussen bossen. Je hoeft vanuit mijn ouderlijk huis nog geen tien minuten te lopen of je bevond je op een onverharde bosweg, ergens waar geen adressen of straatnamen bestaan, luisterend naar de vogels, fluisterende wind, krakend hout en de vele bewoners die ongezien maar niet ongehoord hun weg baanden over de bosvloer. Tegenwoordig bevind ik me met tien minuten lopen in het Oosterpark, waar mijn voeten niets dan asfalt en vuilnis treffen, en mijn oren gebukt gaan onder lelijke muziek uit slechte boxen.

De naam Holland komt waarschijnlijk voort uit 'Holland', wat zoveel wil zeggen als bosland, of houtland. De regio was ooit zeer dik bebost, een lappendeken van water en woudgebied. In Julius Caesars *Commentarii de bello Gallico* wordt ons land voor het eerst de geschiedenis ingetrokken. De originele bewoners van de delta lieten geen schrift achter, dus wat wij van hen weten komt van de hand van Caesar. Hij omschrijft enkele stammen als de Menapii, Eburones en Ambivariti, namen die een tegenwoordige Nederlander niets zeggen, hoogstens een zacht gevoel van oorsprong doen oplaaien in de geïnformeerde historicus. Wat wel bekend voor zal komen is het bekende verhaal van de mens tegen het water. Het landschap was lastig bewoonbaar. Het water kwam en ging, en wie niet op de luttele hoogten die ons land telt woonde, viel ten prooi aan het tij. Plinius de Oudere zou het landschap van de late Frisii als volgt beschrijven: 'Met een ontzaglijke gang beweegt zich daar met tussenpozen van tweemaal alle dagen en nachten de uitstromende Oceaan over onmetelijke weidsheid, en bedekt wat een oeverloze discussie van de natuur is en (het blijft) twijfelachtig of het een deel van het land of van de zee is.' Een land van eb en vloed, pro en contra, eigenlijk nooit beter beschreven dan een oeverloze discussie van de natuur.

Hoe sterk de argumenten ook mochten zijn, hoe grijpend ook de redevoeringen van het water, de mens heeft inmiddels een stugge repliek op weten te zetten. Wonend

'Het water kwam en ging, en wie niet op de luttele hoogten die ons land telt woonde, viel ten prooi aan het tij.'

op palen en dijken, schuilend achter duinen, hebben we inmiddels een argumentatieschema aan sloten, beekjes, molens, pompgemalen, uiterwaarden en deltawerken opgezet waar de natuur nog een antwoord op heeft te formuleren. Voorlopig is ze behouden tot gefluister op de achtergrond, het gekibbel van het water dat te allen tijde nabij maar in de hand is. Hardop prevelend in zichzelf, uitpluizend hoe te reageren. We hebben in al die tijd nuttig

gebruikgemaakt van de ruimte die we hebben gewonnen op het water. Veengrond werd bedekt met baksteen, moeras maakte baan voor wegen. Het kibbelen van het water raakte steeds moeilijker hoorbaar onder het zingen van de stad.

Aan dat zingen doen we natuurlijk mee. Het loeien van je koffiemachine, het gerinkel van een ketting die van het slot wordt gehaald, vloeken over straat spuwen naar een voetganger op het fietspad, zelfs het doorspoelen van je toilet maakt deel uit van het koor. Maar dat koor zingt hard,

en het houdt nooit op. Er zijn momenten waarin de hele stad op het hoofd lijkt te drukken, het geblèr en het gelach zich zo diep in je hebben genesteld dat je tot op de botten trillerig bent, dat het onduidelijk wordt of je simpelweg mee doet aan dat zingen, of dat je inmiddels het zingen zelf bent geworden.

In Amsterdam ontkom je niet aan het gezang, haast een overwinningskreet van deze stad die door zoveel ruwe handen uit drassige grond tot hoofdstad is gekneed. Het Hollandse lied is anders dan het lied

van de Gelderse Vallei, waar ik opgroeide. De Utrechtse heuvelrug scheidt het gebied van het westen van het land, en de Veluwe aan de oostkant scheidt het weer van het verdere Oosten. De laagte tussen de twee bosrijke hoogten is een gebied dat zich grotendeels met zichzelf bezighoudt, ook al wordt het gedeeld door Noord-Holland, Utrecht en Gelderland.

Ook hier is water, ook hier hebben zich rampen voltrokken aan de hand van de oeverloze discussie. Het Valleikanaal, dat dwars door het gebied snijdt, voert water

van de Nederrijn naar de randmeren, maar dat gaat allemaal erg rustig; er kanoën in de zomer gezinnen over het vlakke water. De omliggende weilanden liggen daar wel met een reden. Ze zijn deel van de Greb-belinie, en dienen geïnundeerd te worden

‘Voor alle geschiedenis die het water heeft weggespoeld is er hier een in het land geëtt.’

als het land wordt binnengevallen. Zoals echter bleek in de Tweede Wereldoorlog is het doen overstromen van een gebied een verouderde tactiek in tijden van luchtvaart. Voorlopig niets nieuws in het Oosten. Barneveld komt mogelijk van een verbastering van het oudere bronveld, aan de hand van water wat daar door de druk van de heuvelrug en de Veluwe naar het oppervlak gestuwd werd.

Maar het verhaal van de vallei is ouder. Het begint met ijs, niet met water. Tonnen ijs, honderden meters dik, als de gigantische slof van een reus, schurend over de grond en daarmee stuwwallen opwerpend. De Veluwe en heuvelrug zijn de uiterste randen van gletsjergebied geweest, bespikkeld met gigantische rotsen die gigantische afstanden zijn meegenomen in de opmars van het ijs. De grote keien die langs de oude stadswallen van Amersfoort liggen zijn daaraan een testament, en hebben de stad de bijnaam ‘keienstad’ gegeven. Pas met de retraite en het smelten van dat ijs komt water in het spel, zachtjes wegsijpend naar zee die almaar steeg, en zo een discussie kon beginnen met ons land. Voor alle geschiedenis die het water heeft weggespoeld is er hier een in het land geëtt. Het gebied ligt een stukje boven de zeespiegel, en heeft niet al te veel ervaring met watersnood. De laatste grote overstroming in Amersfoort vond plaats in 1916, en was eerder hinderlijk dan rampzalig te noemen. De laatste overstroming daarvoor gebeurde in 1702. Het water is er een onvermijdelijk deel van het landschap, maar er is minder discussie mee.

Er is een rust in de natuurgebieden van de Gelderse vallei die het gezang van de stad eventjes stil kan leggen. Er bestaan daar geen adressen, al woont er een hele hoop. En in de gemêleerde schaduw van een dikke eik voelt de lucht wat zachter aan. Als ik er met vrienden van vroeger ga wandelen, weten we ons te navigeren op begrippen als ‘de klimboom’ of ‘het meertje’, de adressen van een bosgebied. Die gaan niet uit van een geschiedenis van grote namen die in de vorm van een straat of plein herinnerd moeten worden. Dat verschil is misschien besloten in het verschil tussen een over-

loze discussie en een gesprek. De discussie is in Amsterdam nog elke dag voelbaar, in de Gelderse Vallei lijkt er met meer rust gesproken te worden.

Als je het centrum van Amersfoort van boven bekijkt, uitkijkend op de heuvelrug in het westen, lijkt de natuur langzaam de stad in te sijpelen, en vice versa. Geen van beide heeft echt een bovenhand, en landgoed Den Treek bij Leusden ligt binnen handbereik. Ik kan nauwelijks omschrijven hoe goed het kan voelen om zo nu en dan een omgevallen boom te zien. Vergeleken bij de bossen van mijn jeugd is het Amsterdamse ‘bos’ een bastaard, een verbastering van het begrip en een zwart schaap binnen de delers van die naam. Misschien ligt de oorsprong van dat verschil in iets heel ouds, in een klomp ijs dat ooit een afdruk achterliet in het landschap, en het water dat die afdruk daarna vulde, dat de geschiedenis van de mensen die er woonden grotendeels weg spoelde totdat het wegspoelen zelf het grote verhaal werd. ▲

parfum

Beeld Lesine Möricke

Tekst Teuntje Ott

laat me
in de muren zakken en
zachtjes
belanden in ons kluwen
al vuurspuwend kussen
tussen
warm parfum
frisse lucht
hete lust
in extase
raak me aan
rook me op
tot we draken

De regelroes van Amsterdam

Beeld Lesine Möricke

Tekst Noam Grünfeld

Simon Sprietsma heeft het charisma en de humor van een garnaal. Op zich niets mis mee, als hij anderen er maar niet mee lastigvalt. Maar dat doet hij wel. Sprietsma begeeft zich namelijk niet in de marge, geïsoleerd in een doorzonwoning op IJburg. Als hoofdontwerper van de gemeente Amsterdam drukt hij al jarenlang zijn grijze, grauwe stempel op de stad. Onder zijn bewind veranderden het Stationsplein, Damrak en Rokin in een grote badkamer. Een badkamer zoals de gemiddelde vastgoedondernemer het maar al te graag ziet: volgeplempt met karakterloosheid. Zelf ziet de ontwerper het rooskleuriger in. Volgens hem resoneren de grijze stenen in de stad prachtig met de blauwe lucht.

Sprietsma houdt niet van graffiti, stickers of een fiets tegen de muur. En zelfs het bestaan van een doodgewoon bankje vormt in het universum van de ontwerper een duivels dilemma. 'Sommige mensen willen erop zitten, maar ze kunnen overlast geven wanneer erop wordt geslapen of gedronken', aldus de ambtenaar in *het Parool*.

Ik heb niets persoonlijks tegen Sprietsma, maar eerder iets tegen de Amsterdamse tijdgeest, die hij met vele anderen uitdraagt. De tijdgeest waarin alles wat riekt naar rommeligheid, alles wat afwijkt van de rechtlijnigheid dient te worden verbannen.

In 2019 werd het roemruchte ADM-terrein ontruimd, een plek waar zo'n honderd kunstenaars en vrijbuiters samen-

leefden. Een gedeelte van de bewoners kon naar een kavel aan de rand van Amsterdam-Noord, die vroeger dienst deed als collectieve strooiplaats voor de kak van Amsterdammers. En alsof deze symboliek niet al sterk genoeg was, deed de toenmalige wethouder van Financiën in Amsterdam, Udo Kock, er nog een schepje bovenop. De tijd van flicrefluiterij was voorbij.

Op de kakvelden golden normale regels voor normale mensen. Dat betekende: verboden open vuur te stoken en te zwemen. Bovendien: om 22:00 uur moest het stil zijn. En als de krakertjes het maar niets vonden, dan gingen ze toch lekker naar Almere, aldus de wethouder.

Maar, als er één partij is die het daar goed zal treffen, dan is het de benepen ambtenarij van Amsterdam wel. Zoals Almere tot

in detail is uitgetekend, met gescheiden busbanen en woon- en werkgebieden, zo omarmt ook de Stopera deze detaildrift steeds openlijker.

Laatst sprak ik met de eigenaar van een café bij mij in de buurt. Om het 25-jarige bestaan te vieren, wilde hij een feestje geven met een tent buiten. Op zich niet zo'n revolutionair idee, zou je zeggen. Wel als het aan de gemeente lag. De eigenaar gaf een inkijkje in de eindeloze vragenlijst, die reikte tot aan welk duurzaam schoonmaakmiddel na afloop werd gebruikt. Diezelfde gemeente is de strijd aangegaan met de wildgroei aan plantenbakken in Amsterdam. De maximale afmeting mag nog maar 50 bij 50 centimeter zijn en de initiatiefnemer is verplicht om zijn of haar bak schoon te houden van stickers en graffiti. Toen dit beleid de meeste bewoners toch wel iets te gortig werd, krabbelde de gemeente terug door zich alleen te richten tot 'excessen'.

Maar juist in dat woordje schuilt het probleem: wat zijn 'excessen'? Zolang een fiets buiten het rek wordt gezien als verstoring van de openbare orde, doet Amsterdam er goed aan haar wapenspreuk te veranderen naar 'Rust, Reinheid en Regelmaat'. ▲

Anselmus de anti-filosoof

Beeld Kian Moradi

Tekst Tim Smit

In een interview met *Tirade* zei Gerard Reve: 'Of God bestaat, weet ik niet, en kan ik ook nooit weten. Maar als hij zich in mijn leven aan mij openbaart, is mij dat genoeg, en vraag ik niet verder. Waarschijnlijk heeft God het bestaan niet eens van node, om zich te openbaren.' Hij wendt zich tegen mensen, zoals Jan Wolkers, met een al te dingige voorstelling van wat God zou moeten zijn. 'Ze willen God op de foto hebben, of in een doos, en liefst in een stopfles. Ze willen zijn soortgelijk gewicht weten. En als dat niet lukt, dan worden ze nijdig.' De christenheid heeft zich onuitputtelijk vermoeid het bestaan van God te bewijzen, maar zou je een geopenbaarde God nog moeten bewijzen? De massa is ook niet overtuigd. Toch nat het christelijk zweet zinloos nog steeds de grond.

Inmiddels mogen we het streven wel opgeven om denkend een voorstelling van God te construeren, zodat we dan die voorstelling tot schepper en redder kunnen verklaren en zo Zijn bestaan vast te stellen. Daarmee zeg ik waarschijnlijk niet veel controversieels. De filosofie heeft natuurlijk nog wel interesse om de werkelijkheid fundamenteel te begrijpen, maar ze staat raar te kijken als ze God zou vinden, liefdevol en almachtig, alwetend maar barmhartig. Dat hoeft voor het geloof natuurlijk geen probleem te zijn. Zoals Gerard Reve zei, hoeft iemand God niet te bewijzen, als God hem al openbaar is. Hooguit als de gelovige zou beweren dat zijn waarheid algemeen geldt, maar dat spreekt het openbaringskarakter van het christelijk geloof tegen. Geloof is reactie op een gebeurtenis, een antwoord op aanspraak. Zolang die aanspraak er niet is, is het geloof fundamenteel onwaar. Geloof zonder aanspraak is slechts religie, of met een moderner woord: zingeving. Een omgangsvorm met de zinloosheid van onze moeiten, het project van een absoluut doel. Pas als God zich heeft geopenbaard, kun je geloven. Als een Christen zijn geloofswaarheid gaat bewijzen, kan getwijfeld worden aan zijn geloof.

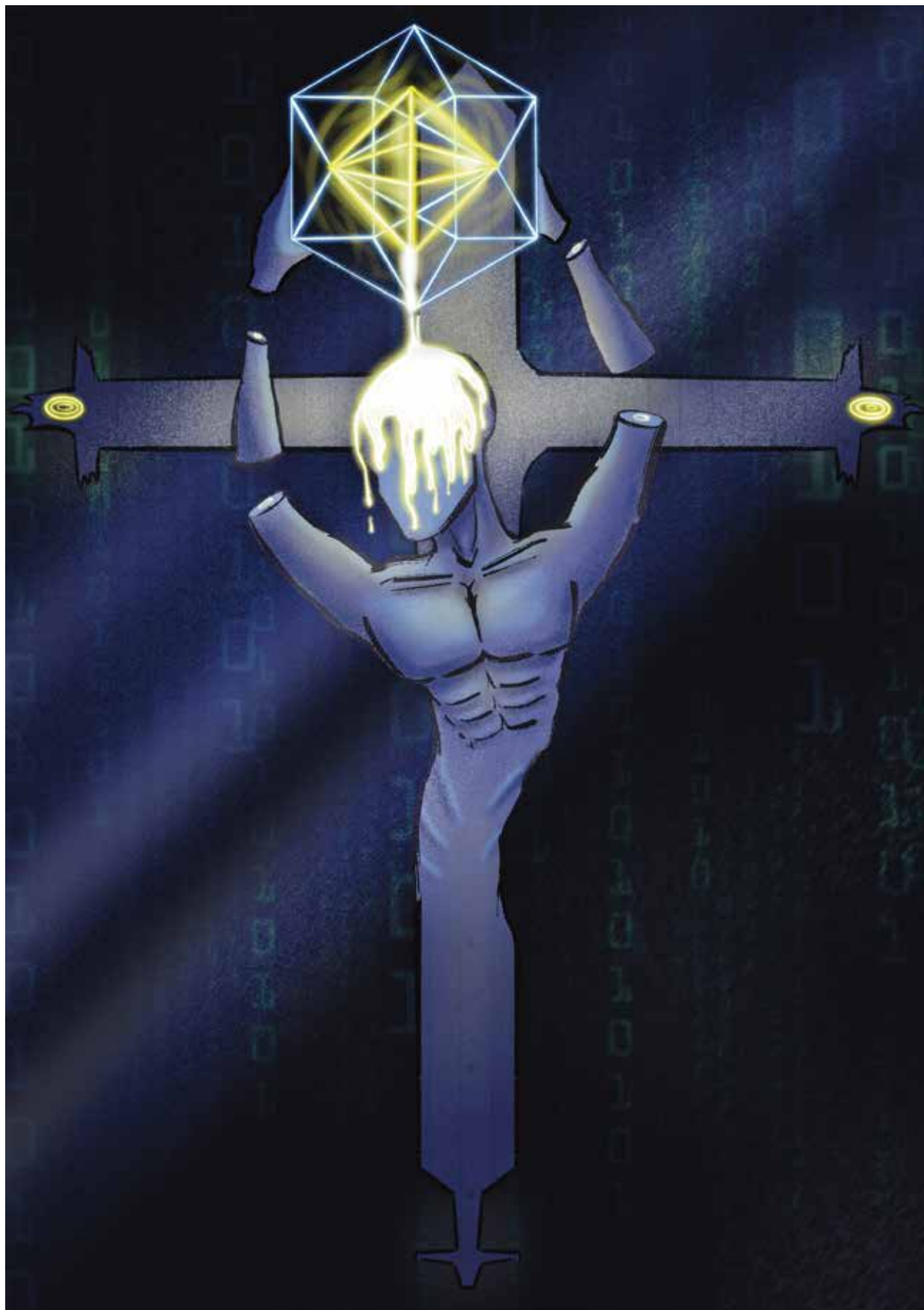
Welke interesse kan de theologie dan nog hebben in de Godsbewijzen? Langs die weg zullen Zijn eigenschappen niet gevonden worden, Gods liefde is alleen geopenbaard. Een fundamenteel begrip van de werkelijkheid is nog geen God. Toch heeft de theologie altijd godsbewijzen in haar systematiek opgenomen, en ondanks het

'Geloof is reactie op een gebeurtenis, een antwoord op aanspraak.'

voorgaande, meen ik dat daar reëel belang bij is. Maar dat belang heeft de theologie niet daarin, om het het gelijk van het geloof te bewijzen, zelfs niet voor een deel. Het epistemologisch onderscheid tussen theologie en filosofie is geen verschil in graad. Het absolute recht van de geloofstitels van God kan een mens niet bewijzen. Dat God barmhartig is, kan een mens alleen weten omdat God dat zelf heeft

laten zien, toen hij aan het kruis hing om de mens van zonden vrij te spreken. Dat weet de mens omdat God zelf de mensen heeft willen genezen, omdat God zelf bij de mensen wilde zijn, de maaltijd met hen wilde delen, Johannes op zijn borst liet liggen en glimlachte toen een overspelster voor hem stond.

Nadat God zich heeft geopenbaard staat er echter nog een vraag open voor de theologie: wat heeft zich hier geopenbaard? Dat 'wat' kun je 'God' noemen en de meeste mensen zullen daarbij ongeveer de juiste voorstelling hebben. De menselijke zingevingsprojecten bieden over het algemeen het inzicht dat het woord 'God' belangrijk is. Maar het belangrijke kun je nog altijd links laten liggen. De theologie moet duidelijk maken dat hetgeen zich geopenbaard heeft voor de hoorder een absoluut belang heeft. De christen moet niet denken dat God weliswaar belangrijk is, maar er ook wel andere belangrijke zaken zijn. Daarom is er belang bij over het absolute te spreken, het fundamenteel ware te thematiseren. Dat is de functie van de Godsbewijzen. Dat is geen terugval in de geloofsbewijzen, omdat nog steeds niet bewezen wordt dat de inhoud van de christelijke verkondiging

het fundamenteel ware is. Die bewering is zelf inhoud van de verkondiging, maar om dat te verkondigen, moet het woord 'God', het fundamenteel ware, wel gedacht worden en als noodzakelijk begrepen zijn. Daarom moet de theologie altijd terugval- len op dit ene filosofische thema.

Dat betekent niet dat de filosofie de weg bereidt voor de theologie. Het gaat er niet om de mens al voor de openbaring tot 'Hörer des Wortes' te verklaren, zoals theoloog en jezuïet Karl Rahner dat deed. De mens is geen natte grond die alleen nog door zaad bezwangerd hoeft te worden. De mensen zijn haast zonder uitzon- dering goed op weg met hun zoektochten naar zin. Natuurlijk zijn er nihilisten, defaitisten, maar die verwachten dan ook geen woord te horen. Weinigen verwach- ten een antwoord van het absolute, weini- gen hopen op een woord, maar een vraag stellen is hem beantwoorden. Door te vra- gen is het antwoord al voorgegeven en al- leen het gehoopte antwoord wordt begre- pen. Zelfs door zich het zuiverste systeem van het absolute uit te denken, maakt de mens zich niet vruchtbaar voor het woord van God. Als christelijke wetenschap komt de godsdienstfilosofie inhoudelijk na de theologie hoewel ze systematisch aan het begin van een theologisch boek moet kom- en, omdat er zonder bepaling van het woord God van de rest weinig te begrijpen is.

De beruchte God-bewijzer Anselmus van Canterbury wordt vaak verdedigd door naar de volgorde van zijn tekst te kijken. Hij zou God helemaal niet bewijzen, want hij begint bij het geloof. 'Gij hebt mij ge- schapen, en opnieuw geschapen, en alle goede dingen hebt Gij mij gebracht, maar ik heb U nog niet gekend.' Nadat hij al ge- looft, vraagt hij God of hij Hem ook mag begrijpen. Dat is wel een goed punt, maar de verdediging valt of staat met de vraag of die volgorde wezenlijk of slechts toevallig is. Met andere woorden, wordt aan het ein- de van het werkje datgene gekend dat eerst slechts werd geloofd? Als dat zo is, zou het Christelijk geloof per ongeluk alsnog be- wezen zijn en tot algemene waarheid ver- worden zijn.

In zijn afleiding van het Godsbegrip schrijft Anselmus het een aantal eigen- schappen toe, dat is hem natuurlijk niet te vergeven, maar veel inhoud heeft een begrip als 'goed' hier eigenlijk niet. Hij zegt alleen maar dat niet gezegd kan wor- den dat God niet goed is, hij ontkent een ontkenning. Er valt geen ontkenning oor- deel over God te vellen. Ook het bewijs van Gods barmhartigheid bestaat vooral uit de ontkenning van barmhartigheid als bepaald begrip. De afleiding van Gods ei- genschappen heeft eerder een apofatisch, ontkenning en leegmakend, karakter.

Op het moment dat Anselmus bij de ver- geving van zijn zonden aankomt, wordt hij zich bewust van de onmogelijkheid het natuurlijk-theologische project: 'als het dan Godslastering is om te zeggen, is het toch toegestaan te geloven dat Gij U over de slechten ontfermt!' Uiteindelijk loopt de hele poging spaak: 'U bent niet alleen datgene dan welk niets groters ge- dacht kan worden, U bent iets dat groter is dan gedacht kan worden. ... Nog altijd verbergt gij U, Heer. ... mijn ziel hoopte al op verzadiging en weer wordt ze door gebrekkigheid vertrappt.' Inhoudelijk komt het nog altijd op geloof aan, daarom moet het geloof eerst gekomen zijn en het geloof blijft het eerste, ook na de hele denkoefe- ning. Waarom komt Anselmus dan met zijn Godsbewijs? Omdat God 'kleiner is dan het grootste dat gedacht kan worden' als God niet groter dan het grootste is. 'De schepping zou boven haar schepper uitstij- gen en oordelen over haar schepper.' Het gaat dus alleen maar om de identificatie van 'God' met het 'nog hogere'! Datge- ne dat zich in het evangelie geopenbaard heeft moet wel het fundamenteel ware zijn. Die identificatie wordt dan tot lof- zang, een lied van vreugde en verheuging.

Om te weten wat zich geopenbaarde toen God zich openbaarde, thematiseert Ansel- mus het absolute. Daarmee identificeert hij dan de zich Openbarende. Hij is dat- gene waarover de mens zijn eigen logische oordeel moet onthouden. De mens kan God niet tot een eigenschap beperken. Maar God oordeelt zichzelf, onderwerpt zichzelf aan particulariteit en openbaart

zich zo. Het moment van geloof is het mo- ment waarop het vertrouwen ontstaat dat deze particulariteit, Jezus Christus, iden- tisch is met de fundamentele werkelijkheid waaraan een mens zich niet kan onttrek- ken. Psalm 147 beschrijft precies deze ge- dachte, of dit wonder: het is juist de Albe- heerser die zich aan Israël openbaart: 'Hij doet Zijn wind waaien, de wateren vloeien heen. // Hij maakt Jakob Zijn woorden bekend.' Geloven in Jezus Christus is be- tekenisloos als deze persoon niet op een Godsbegrip betrokken kan worden. Dit is ook de zin van het Johannesevangelie. Het wil laten zien hoe pas in Jezus Christus het licht van God, dat anders niet gezocht wordt, gevonden wordt. 'In den beginne was het Woord ... het Licht der mensen. En het Licht schijnt in de duisternis, en de duisternis heeft Hetzelve niet begrepen.' Zonder de openbaring blijft God nog al- tijd het onbepaalde absolute, maar dan komt die openbaring, wordt Jezus Chris- tus geboren: 'Dit was het waarachtige Licht, Hetwelk verlicht een iegelijk mens, komende in de wereld.' (Joh. 1:1,5,9)

Reve had gelijk. God heeft het bestaan in- derdaad niet van node om zich te openba- ren. God is het licht dat zich aan het oog onttrekt. God is, met Anselmus gesproken, de werkelijkheid voordat het oordeel ge- veld wordt en kennis tot stand komt. Kan van die werkelijkheid gezegd worden dat ze bestaat zoals ook een fietsventiel be- staat? Eigenlijk niet. Toch openbaart hij zich en dat is het wonder en een groter wonder is het geloof. De theologie vraagt werkelijk niet veel van de filosofie, alleen dat de gedachte van een fundamentele waarheid gevat wordt, dat datgene waar- over de mens geen macht heeft gethemati- seerd wordt. Dan kan de verkondiging zeg- gen dat de mens het laatste woord ontnomen is, dat hij niet zelf kan oordelen over de aanspraak die God aan hem richt, dat het enige eerlijke antwoord ge- loof is. ▲

Het blijkt dat er van de ziekenhuisklok een ongeken- de autoriteit uitgaat

Beeld Norah Sanders

Tekst Rozemarijn den Dulk

In een daadkrachtige bevestiging besluit ik om proefpersoon te worden in een geneesmiddelenonderzoek naar een nieuw soort oogdruppels. Hoe meer mensen ik dit vertel, hoe vaker ik hoor dat anderen ook weleens, in een donker tijdperk, overwogen om mee te doen aan geneesmiddelenonderzoek. Ik twijfelde nog even of dat betekende dat ik iets belangrijks over het hoofd zag, en of ik me misschien ongemerkt zelf in zo'n donkere periode bevond, maar in gedachten was het verblijf inmiddels uitgegroeid tot een luxe schrijversretraite die eindeloze inspiratie en geniale ideeën zou voortbrengen. Even later verhuis ik daarom naar een ziekenhuis met bedden op wieltjes en lange gangen, een eetzaal, een studieruimte en een woonkamer waar je alle films kunt kijken die je thuis niet afkrijgt.

‘Even later verhuis ik daarom naar een ziekenhuis met bedden op wieltjes en lange gangen’

Als je zestien nachten in een onderzoekscentrum doorbrengt, en niet naar buiten mag, krijgt het begrip ‘tijd’ een nieuwe betekenis. Bij binnenkomst vind ik aan het voeteneinde van mijn bed – naast een verontrustend bakje met bloedprik-benodigdheden – een boekje met daarin een erg uitgebreid overzicht van wat ik die dag moet ondergaan. Om 13:04 heb ik een gesprek met de arts, om 13:12 moet ik een potje urine inleveren, om 17:11 krijg ik een oogdruppel in mijn linkeroog; twee minuten later in mijn rechteroog. De aankomende dagen staat er om 9:40 een bloedafname gepland en om 10:10 weer, omdat je blijkbaar na een half uur op bed, niet meer de oude bent. Ook de maaltijden zijn onderworpen aan een onverbidde planning. Om 9:10 ontbijt je, om 13:10 is er lunch, om 15:10 eet je twee stuks fruit en na het avondeten mag (moet) je om 21:10 aan tafel een zakje chips eten. Het is de bedoeling dat je precies eet hoeveel er is afgesproken; niet meer en niet minder.

Boven iedere deur hangt een digitale klok met grote rode cijfers, die de uren, minuten en seconden aangeeft. Het blijkt dat er van deze klok een ongeken- de autoriteit uitgaat, want geen enkele arts of verpleegkundige verliest hem ook maar even uit het oog. Steeds zie ik hun blik naar het stukje muur boven de deur schieten, vooral wanneer het bijna tijd is om mijn ogen te druppelen. Dat proces vereist de opperste concentratie van maar liefst drie verpleegkundigen; ééntje die de druppel toedient, een tweede die schriftelijk verklaart dat dat geheel vol-

gens regelement is gebeurd, en een derde die mij vraagt hoe ik het ongemak in mijn oog op schaal van 1 tot 4 zou beschrijven. Als mijn score 15 seconden te laat in het systeem wordt gezet, moet daarvoor een officiële reden worden opgegeven. In het onderzoekscentrum wordt er geleefd binnen een geheel eigen temporaliteit.

‘Het blijkt dat er van deze klok een ongeken- de autoriteit uitgaat, want geen enkele arts of verpleegkundige verliest hem ook maar even uit het oog’

Als de verpleegkundigen om 21:13:06 met z'n drieën om mijn bed staan, en de oogdruppel volgens het studieplan precies om 21:15:00 in mijn linkeroog moet landen, zie ik ze ongeduldig wiebelen. Ik kan ze bijna horen denken welk gespreksonder-

werp ze voor de komende 1 minuut en 54 seconden zullen aansnijden. Als het bijna zover is, telt de tweede verpleegkundige af van 10 naar 0 en zie ik van heel dichtbij hoe een steeds groter wordende druppel boven mijn oog aan het flaconnetje bungelt. Deze nauwkeurige timing maakt dat het voelt als een uiterst gewichtige onderneming, alsof we met elkaar een bom onschadelijk maken, of als- of ik op het punt sta de ruimte in gelanceerd te worden en de hele wereld toekijkt.

Ik heb ooit gelezen dat er naast een ‘schrikkeljaar’, ook een ‘schrikkelseconde’ bestaat. Omdat de aarde nooit precies in 24 uur om haar eigen as draait, moeten we soms een extra seconde aan de klok toevoegen, om ervoor

‘De verpleegkundigen lijken totaal onaangetast en kijken naar de klok alsof er niets veranderd is’

te zorgen dat deze afwijking binnen de perken blijft. De laatste schrikkelseconde werd ingevoerd rond de jaarwisseling van 2016 naar 2017, maar het lijkt erop dat

de schrikkelseconde in 2035 afgeschaft gaat worden. In plaats daarvan sparen we dan alle schrikkelseconden op, zodat we uiteindelijk een schrikkelminuut kunnen tellen. Ik kan me voorstellen dat dit in het onderzoekscentrum enige onrust zou veroorzaken. Hoe zouden de verpleegkundigen die extra minuut moeten verwerken? Hoe zorgt een oogdruppel ervoor dat hij ineens een hele minuut langer onderaan een flaconnetje blijft hangen? En een minuut later lunchen, kán dat eigenlijk wel?

En dan, als ik al 10 dagen in het onderzoekscentrum ben, zal de zomertijd ingaan. De dag van tevoren denk ik daar voortdurend over na. Het lijkt me onwaarschijnlijk dat de klokken van dit zieken-

huis daar zomaar aan gehoorzamen. Als een schrikkelminuut al een chaos zou doen losbreken, dan zou een vol uur ondenkbaar zijn. Maar de volgende dag is de klok gewoon een uur versprongen en blijft de chaos uit. De verpleegkundigen lijken totaal onaangetast en kijken naar de klok alsof er niets veranderd is. En als ik in het schema kijk, begrijp ik waarom, want het blijkt dat alle momenten vanaf nu een uur zijn opgeschoven. Ontbijt is niet om 9:10 uur, maar om 10:10; het zakje chips om 22:10 in plaats van 21:10; de druppel landt om 18:11 links en om 18:13 rechts — op die manier gebeurt alles alsnog op het oorspronkelijke tijdstip. Zo zijn de klokken van het onderzoekscentrum de tijd toch slim ontsprongen. ▲

De waarheid van boven

Beeld Elke Bijlsma

Tekst Rozemarijn den Dulk

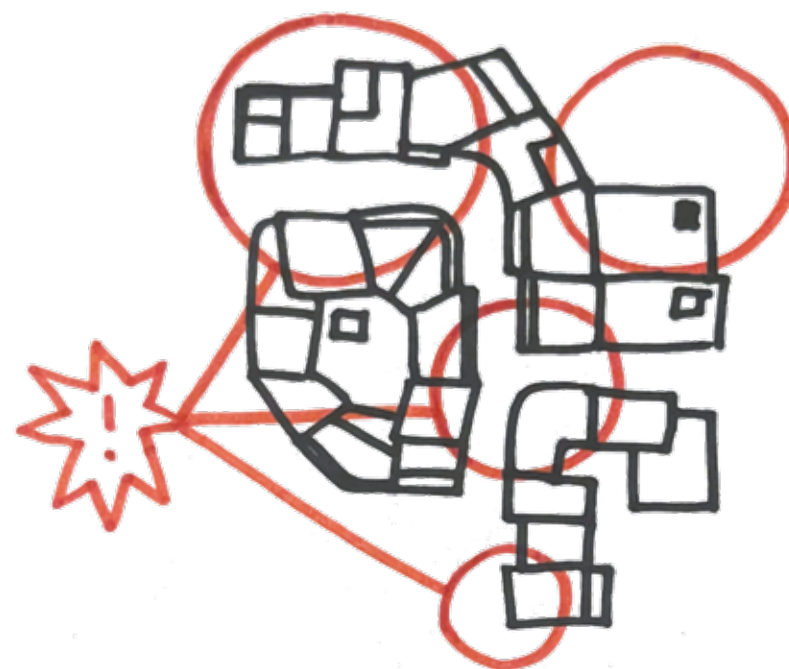
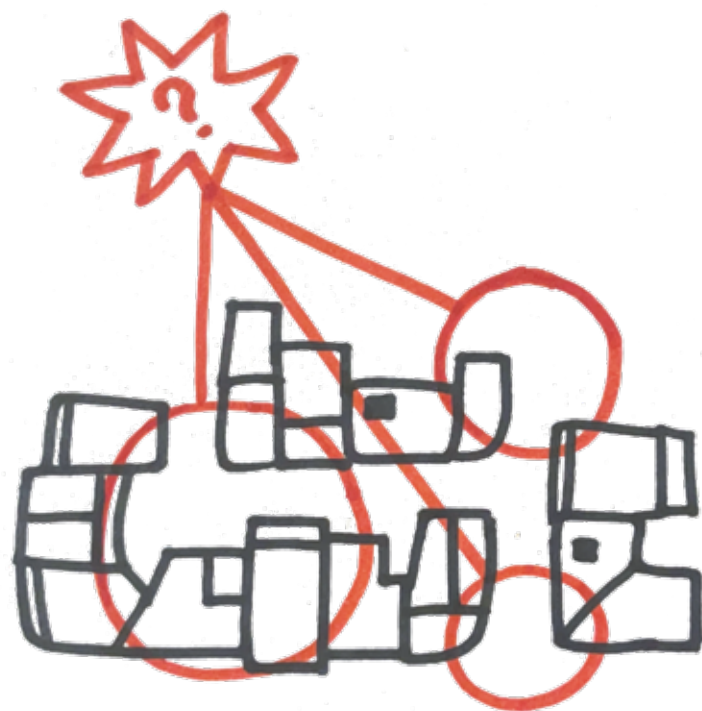
Het is 5 februari 2003 als de vertegenwoordigers van de VN-Veiligheidsraad gespannen de raadzaal binnenlopen. Ze trekken hun dassen recht, kuchen nog een keer, schuiven zich op blauwe stoeltjes en nemen plaats aan de hoefijzervormige tafelformatie. Buiten de kring staat een wit projectiescherm, waar nu al enkele blikken naartoe schieten, maar verder is er maar één object in de ruimte dat alle aandacht opeist; een zwart bordje op tafel waarop in witte letters *UNITED STATES* staat gedrukt. Achter dat bordje neemt de belangrijkste man van de dag plaats, minister van Buitenlandse Zaken, Colin Powell. De schouderstukken van zijn jasje kruipen van de zenuwen een beetje in zijn nek als op het projectiescherm de titel *Iraq, Failure to Disarm* verschijnt. Hij slaat zijn handen ineem, haalt een keer scherp adem, en – *Thank you, Mister President* – begint aan zijn toespraak.

Die dag kijkt de Veiligheidsraad naar een slideshow van korrelige satellietbeelden, die volgens Powell laten zien dat Irak een verontrustende voorraad massavernietigingswapens ontwikkelt en pogingen doet om die aan de blik van Amerika te onttrekken. Powell wijst op een luchtfoto waarop ‘ontsmettingsvoertuigen’ te zien zijn, die rijden langs een landschap dat met bulldozers is gladgestreken. Op de foto staan vage contouren en onduidelijke grenzen, die met gele pijlen zijn aangeduid als *Missile Assembly Building en Cargo Trucks With Materiel*. De gele pijlen steken zo sterk tegen de grijze ondergrond af, dat niemand op het idee komt hun autoriteit te betwijfelen. Het duurt niet lang voordat vanuit vogelvluchtperspectief een overtuigende waarheid verschijnt: de diplomaten menen met eigen ogen te zien hoe de vervuilde bodem zorgvuldig is omgewoeld en de chemische sporen van wapenproductie zijn uitgewist. Als de leden van de Veiligheidsraad de raadszaal verlaten, lijkt iedereen het erover eens: Irak vormt een onmetelijke dreiging en een Amerikaanse invasie tegen haar macht is onvermijdelijk. Nog geen twee maanden later vallen de Amerikaanse gevechtstroepen het land binnen.

Wie van grote hoogte naar beneden kijkt, ziet vaak een werkelijkheid die op grond-

niveau niet bestaat. Nog geen jaar na de bijeenkomst werd namelijk duidelijk dat een groot deel van de gepresenteerde satellietbeelden over Iraakse massavernietigingswapens onjuist was. Onderzoeken van onder meer de Amerikaanse inlichtingendiensten en de Iraq Survey Group concludeerden dat Irak geen operationele voorraden, chemische wapens of actief nucleair wapenprogramma had. Het gladge-

streken landschap bleek onderdeel te zijn van een landbouwbedrijf dat pesticiden verkocht en de zogenoemde ‘ontsmettingsvoertuigen’ bleken reguliere brandweerwagens die uit voorzorg waren gestationeerd. Een Iraakse informant met de codenaam ‘Curveball’, die beweerde dat hij in mobiele biologische wapenlabs zou hebben gewerkt, had zijn getuigenissen helemaal verzonnen. Wat was er gebeurd? De satel-

liet die verticaal naar beneden keek, had zo'n objectieve waarnemer geleken. Als een God met een uitzicht waaraan niets ontsnapt, die van grote hoogte elk detail van het landschap overziet—wat kon hem mogelijk ontgaan zijn? Met Curveballs verklaringen in het achterhoofd, leken de beelden precies te bevestigen wat de diplomaten al dachten. Het was een van de eerste keren dat duidelijk werd dat de satellietcamera, het toonbeeld van de vooruitgang in moderne bewakingstechnologieën, geen natuurlijke weergave van de werkelijkheid overdraagt, maar deze grotendeels zelf produceert.

Hoewel toen al bleek dat satellieten de waarheid nooit neutraal en volledig kunnen vastleggen, zijn ze in de jaren daarna steeds vaker gebruikt om conflictgebieden in kaart te brengen. Waar ooggetuigenverklaringen kunnen worden vervormd en verschillende staten baat hebben bij een eigen versie van de waarheid, verschijnt de satellietcamera als een onpartijdige getuige die alle waarheden samenvoegt. Ook nu nog, tijdens de Israëlische bezetting van Palestina, zijn satellietbeelden onmisbaar om schade aan ziekenhuizen, scholen en woonwijken in kaart te brengen, bijvoorbeeld door beelden van vóór en na aanvallen met elkaar te vergelijken. Onderzoek-

organisaties zoals *Forensic Architecture* zijn afhankelijk van deze beelden, in combinatie met videomateriaal en socialmediaposts, om gebeurtenissen te reconstrueren en claims vanuit Israël te onderzoeken. Ook in aanloop van de oorlog tussen de VS, Israël en Iran, kon aan de hand van satellietbeelden geverifieerd worden dat Amerika bezig was haar troepen klaar te maken. Een satellietbeeld dat *The New York Times* in handen kreeg, was het eerste visuele bewijs dat het complex van Ayatollah Khamenei was aangevallen.

Er lijkt dus een spanningsveld te bestaan tussen het feit dat satellietbeelden de waarheid kunnen vertekenen, en onze blijvende afhankelijkheid ervan om diezelfde waarheid vast te leggen. Al in de jaren 70 en 80 werd er door verschillende denkers—zoals Henri Lefebvre, Jean Baudrillard en Michel De Certeau—kritisch geschreven over het perspectief van boven en de explosieve toename van hoge flatgebouwen in de moderne stad. Het wonen in een hoge toren zou een vervormd idee van de werkelijkheid tot stand brengen. Zoals Michel De Certeau in *The Practice of Everyday Life* schrijft, zorgen grote hoogteverschillen voor verschillende begrippen van ruimte, die niet met elkaar te verenigen zijn. Voor machthebbers, die vanuit hun torens op

de ruimtelijke ordening van een stad neerkijken, blijft veel van de betekenis van die ruimte verborgen. De Certeau schrijft dat als de stad een taal was, de heersers, kaartenmakers en architecten haar grammaticale structuur zouden overzien, terwijl de bewoners beneden weten hoe je haar werkelijk spreekt. Door zich door de ruimte te bewegen, maken de bewoners de stad elke dag opnieuw, zonder dat de heersers in de torens dat zien. Op eenzelfde manier blijven er voor de lens van een satellietcamera belangrijke beelden verborgen. Het beeld van boven lijkt alle mogelijke perspectieven te verenigen, maar levert tegelijk een gezichtspunt op dat door niemand beneden werkelijk wordt ingenomen. Het satellietbeeld waarop het landschap als een kaart verschijnt, is precies het soort foto dat de machthebbers vanuit hun torens zouden maken.

Deze ideeën komen in die tijd niet alleen tot uitdrukking in academische teksten, maar krijgen ook vorm in fictionele werken. In 1987 verschijnt *The Broom of the System* van David Foster Wallace, waarin de bestuurders van de staat Ohio besluiten om midden in de stad een woestijn aan te leggen. De stad zou te ‘zacht’ zijn geworden: de mensen zitten comfortabel in hun huizen, hebben een baan, betalen hun belastingen en kunnen hun kinderen naar school brengen. Wat de stad volgens de gouverneur mist, is een stukje wildernis, een ongetemd gevaar in de vorm van een hete zandvlakte. Tijdens een bijeenkomst met de titel *Industrial Desert Design*, wijst de gouverneur op een kaart van de stad om de locatie van de nieuwe *Great Ohio Desert* te bepalen. De wijken onder zijn vinger zullen moeten worden gesloopt, maar dat past bij zijn bedoeling: een woestijn in de stad raakt de mensen in hun kern. Door de stad van boven te bekijken, kan de complexiteit van het leven beneden in een paar simpele, maar misleidende punten worden opgesomd. *The Great Ohio Desert* verschijnt als een absurde oplossing voor een probleem dat er beneden niet is.

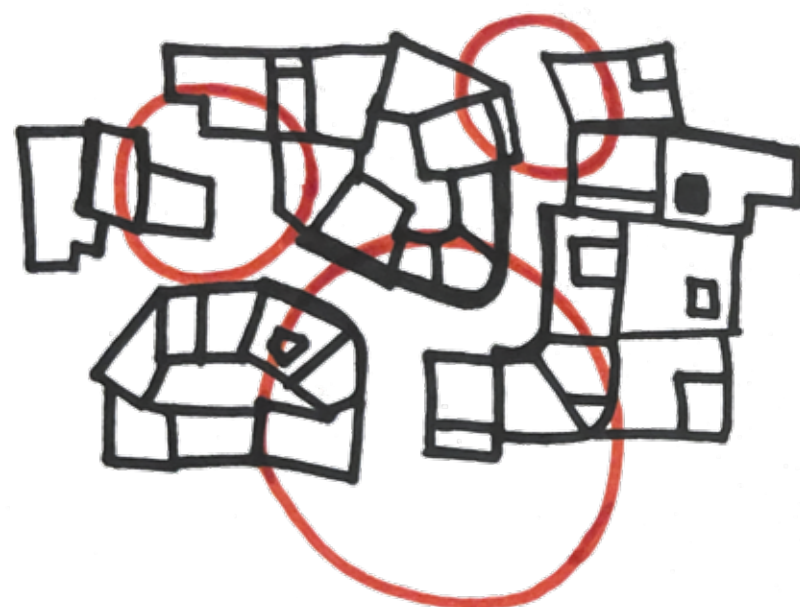
In hetzelfde jaar publiceert Paul Auster *The New York Trilogy*, waarin opnieuw het perspectief van boven wordt onderzocht. In

niet meer, laat zijn kleren uit, is alle gevoel voor tijd en ruimte kwijt en verdwijnt in een klein hoekje in de marge van de stad. In *City of Glass* verschijnt het satellietperspectief als een misleidend standpunt, dat de kijker tot waanzin drijft. Door van grote hoogte te kijken krijgt de wereld beneden een betekenis die haar niet eigen is, maar van bovenaf wordt opgelegd.

Dat Colin Powells satellietbeelden slechts een deel van de waarheid konden vastleggen, en daarmee de leden van de Veiligheidsraad konden misleiden, is vanuit Auster en Wallace heel aannemelijk. Net als de toeschouwers van Powells beelden, vallen de personages in *City of Glass* en *The Broom of the System* ten prooi aan de schijnbare objectiviteit van de blik van boven. Naast fictionele werken blijkt ook uit academische teksten, zoals die van Michel De Certeau, dat een perspectief van boven de wereld op een eigen manier weergeeft en een vals gevoel van objectiviteit overdraagt. In het licht van deze teksten lijkt het geenszins vanzelfsprekend dat juist dit perspectief vandaag de dag zo vaak wordt ingenomen om de waarheid van boven in kaart te brengen. ▲

City of Glass, het eerste deel van het boek, gaat Daniel Quinn op zoek naar Peter Stillman, een voormalig hoogleraar theologie, die zijn zoon negen jaar lang heeft opgesloten om taalkundige experimenten op hem uit te voeren. Quinn volgt Stillman door de straten van New York, maar slaagt er niet in om iets wezenlijks over hem te ontdekken. Langzaam maar verlieft Quinn alle grip op de werkelijkheid; hij weet niet meer of hij Stillman volgt of Stillman hem, en kan niet langer onderscheiden welke van Stillmans bewegingen door de stad betekenis hebben en welke willekeurig zijn. Als Quinn zich een denkbeeldig standpunt hoog boven de stad voorstelt, van waaruit hij naar beneden kijkt en de route kan zien die Stillman aflegt, meent hij dat Stillmans omzwervingen een boodschap vormen: op zijn denkbeeldige kaart ziet Quinn duidelijk de woorden *THE TOWER OF BABEL* staan. Quinn is ervan overtuigd dat hij eindelijk de waarheid in handen heeft, maar snel na zijn ontdekking brokkelt Quinns personage steeds verder af: hij eet

De op-, onder- en overgang van Maloe Melo

Beeld Anne Möricke

Tekst Isa Kistemaker

Jur Scherpenzeel, de iconische uitbater van het oudste blues- en rockcafé van Amsterdam, Maloe Melo, is dit jaar 83 geworden. Al bijna veertig jaar staat hij immer met sigaar achter de bar op de Lijnbaansgracht. Het doet de ronde in de stad dat de eigenaar het stokje binnenkort aan een nieuwe partij zal overdragen – aan wie is nog onbekend. Daarom blikken wij met *Babel* terug op vier decennia aan muziek, burenruzies en benefietavonden in het muziekcafé.

Nadat bleek dat het plan van de vorige eigenaar om, volgens *Het Parool*, alleen nog maar muziek van Frank Zappa te draaien minder omzette dan gehoopt, nam Jur Scherpenzeel in 1984 het café Maloe Melo in de Jordaan over. Vanaf dit moment begon de kersverse kroegbaas met het organiseren van een dagelijkse muziekavond, waarvan hij er zelf minstens zes in de week aan het werk was. Niet alleen startten veel beginnende Nederlandse artiesten zoals De Dijk en The Fatal Flowers hier hun carrière, ook kwamen internationale groepen waaronder Dire Straits en Mother's Finest na afloop van hun shows in grotere Amsterdamse zalen naar het muziekcafé. Maloe Melo werd steeds bekender; volgens het *Algemeen Dagblad* was het in de jaren 80 zelfs al in de Amerikaanse muziekbladen en Finse reisgidsen terug te vinden.

Typerend voor Maloe Melo was het laagdrempelige karakter. Niet alleen is het nooit Scherpenzeels bedoeling geweest om veel geld te verdienen – een ticket kostte slechts vijf euro en nog steeds vind je hier een van de goedkoopste biertjes van Amsterdam – maar ook fungeerde de bluesbar als een woonkamer voor muzikanten waar gasten werd aangezet om iets nieuws te

proberen. 'Iedereen moest in de kroeg zijn ei kwijt kunnen', vertelde de Nederlandse gitarist André Duet tegen het *AD*. 'Of je nu twintig jaar of vijf weken een instrument bespeelde, er werd niemand van het podium afgekeken.' En dat had tot resultaat dat de avonden kwalitatief enorm varieerden van verrassend goed tot ontzettend slecht. 'Maar leuk waren ze altijd', aldus de gitarist.

'Het is natuurlijk altijd wel een beetje een moeilijke tent geweest.'

Halverwege 1988 ontstond er echter een kink in de kabel; op 2 juli dat jaar berichtte *Het Parool* dat Maloe Melo van de gemeente geen live-muziek meer mocht programmeren. Naar aanleiding van jaren aan geluidsoverlast werd Scherpenzeels

vergunning ingetrokken. 'Dit café heeft een live-reputatie van bijna twintig jaar. Ik begrijp niet dat de gemeente dat nu van de een op de andere dag kan verbieden', zei de uitbater tegen de verslaggever van de krant. Uit een onderzoek bleek immers dat alleen zijn bovenburen last zouden kunnen hebben van het geluid. En die woonden er toen al zo lang; ze vonden het volgens de kroegbaas geen enkel probleem.

Op 21 juli werd met een ingezonden brief in *Het Parool* op de verbazing van de eigenaar van Maloe Melo gereageerd. De berichten van 'de heer Scherpenzeel' over de maatregelen schetsten volgens de anonieme schrijver een onjuist beeld van de daadwerkelijke situatie. De beslissing zou niet van de een op de andere dag gemaakt zijn, zoals Scherpenzeel deed blijken. Integendeel, in de brief stond dat het buurtcomité al sinds 1982 overleg voerde over de geluidsoverlast op de Lijnbaansgracht. Er werd gesteld dat er bovendien niet met de kroegbazen te praten viel. 'Een van de bovenburen moest verhuizen na het toebrengen van ernstig lichamelijk letsel', schreef de briefinzender – wellicht wat overdreven. Een andere buur zou zelfs 'gemolesteerd' zijn door een van de vroegere eigenaren van Maloe Melo.

Een nieuwsbericht uit juni 1984 van dezelfde krant ondersteunt dat deze discussie al langer gaande was. Daarin stond dat, als er nog maar één klacht van de buurt zou komen, de discotheken Maloe Melo, De Kroeg en Fantasy Island op de Lijnbaansgracht alle drie hun deuren zouden moeten sluiten. De clubeigenaren waren het er logischerwijs niet mee eens. Een van hen reageerde zelfs in een gepubliceerd weerwoord dat de kroegen lang niet altijd de daders van de overlast waren. ‘Vaak zijn het echter de bewoners die hun ramen open hebben staan met de speakers op de vensterbank’, werd gezegd.

De buurtbewoners kregen toch hun zin; Scherpenzeel investeerde tachtigduizend

gulden in het isoleren van Maloe Melo. Om geld in te zamelen voor deze dure verbouwing, werd op 31 augustus 1988 in Paradiso een benefietconcert georganiseerd. Desondanks kondigde de pianist, accordeonist en eigenaar van Maloe Melo Jerry Penneley – waarschijnlijk een pseudoniem van Scherpenzeel – twee jaar later in *Het Parool* aan dat hij zijn pand dreigde te verliezen. Naast dat er ‘op een slinkse, achterbakse manier gesjoemeld is met het huurcontract’, had de gemeente opnieuw zijn muziekvergunning ingetrokken. Op 14 februari 1990 vond er in Paradiso wederom een benefiet plaats – de Maloe Melo-bluesnacht – met als doel het grote publiek warm te draaien voor Nederlandse bluesbands.

Scherpenzeel hield het hierna nog een jaar uit. Maar toen, op 26 maart 1991, prijkte in de kunstbijlage van het *AD* in grote dikgedrukte letters midden op de pagina de dreigende kop: ‘Einde van muziekcafé’. Op 1 april moest de ‘voormalige’ eigenaar de deuren van de bar sluiten, juist toen hij de week ervoor eindelijk zijn vergunning voor livemuziek weer terug had verdiend. Het definitieve einde werd grotendeels veroorzaakt door ‘het slinkse, achterbakse gesjoemel met het huurcontract’, zoals al werd benoemd in het eerdere bericht in *Het Parool*. Dat zat zo: de huurbaas, J. van Kalsbeek, had, zonder dat Scherpenzeel dit wist, een hypotheek afgesloten bij een bank voor de koop van het pand waarin Maloe Melo huisveste. Hij mocht de ruimte daar-

om eigenlijk niet onderverhuren, vooral niet als hij dit de bank niet tijdig liet weten – wat hij, zo bleek, niet had gedaan. Toen hij failliet ging en het pand werd doorverkocht aan de firma Ruska, een bedrijf dat handelde in automobielen en -onderdelen, moest daardoor ook Scherpenzeel het pand onmiddellijk verlaten. ‘Als ik dat had geweten, had ik een ander contract opgesteld,’ zei hij tegen *de Volkskrant*.

Er werd, bovendien al nooit veel geld verdiend met Maloe Melo, liet Scherpenzeel het *AD* weten. Hij vertelde: ‘Muzikanten onder elkaar: dat is één grote vriendenwereld. Je keek niet op een slok wanneer je hier achter de tap stond. Nu het echt afgelopen is, heb ik een onwezenlijk gevoel. Alsof er iemand is overleden...’ Op zaterdag 23 maart gaf hij een laatste feest, de week erna werd het pand leeggeruimd. Die volgende dinsdag werd nog een benefiet georganiseerd om Scherpenzeel uit de schulden te helpen die hij overhield aan de verbouwing. Zonder hier een vergoeding voor de vragen speelden deze avond onder anderen Herman Brood, Freddy Cavalli en Rosa King in Paradiso. De volgende dag stond er een stuk over het feest in *Het Parool*. De totale opbrengst van de kaartjes bedroeg ongeveer twaalfduizend gulden, schreef journalist Claudia van Tongeren.

Jarenlang werd er in de kranten niets meer gezegd over Maloe Melo of Jur Scherpenzeel. Pas op 12 oktober 1995 stond er weer een artikel over de kroegbaas in *Het Parool*. Het nieuws luidde dat hij in het oude jazzcentrum op de Lijnbaansgracht, De Kroeg, de nieuwe Maloe Melo zou openen. ‘Ze hebben nog geprobeerd van De Kroeg een soort yuppencafé te maken, met marmeren tafeltjes en veel licht. Hadden ze natuurlijk nooit moeten doen. Iedereen bleef weg,’ zei hij tegen de krant. Om te voorkomen dat de oude problemen met de buurt opnieuw de kop zouden opsteken, hield Scherpenzeel zich vanaf het openingsfeest op 13 oktober strikt aan de regels. Hij vertelde de verslaggever: ‘De ruimte voldoet aan alle voorschriften van de geluidshinderwet.’ Helaas verhoogde dit de huur wel iets, voegde de uitbater hieraan toe.

Vanaf dit moment vonden er elke maandag, dinsdag en donderdag jamsessies plaats in het café – tegenwoordig elke woensdag- en donderdagavond. Op de overige dagen bleven grote artiesten zich aanbieden. Zo speelde op 26 november 2005 Patti Smith achter in de nieuwe ruimte van Maloe Melo (met Scherpenzeel op de accordeon) en bezochten ook The Rolling Stones en Chet Baker het muziekcafé. En zelfs toen wist de eigenaar met een hart voor muziek de ticketprijzen onder de twintig euro te houden.

‘Maloe Melo bleef opnieuw voortbestaan.’

Helaas bleef het financieel bijspijkeren. In *Het Parool* stond dat, wederom na gezeur van burens, er in 2016 opnieuw een benefiet werd georganiseerd om Scherpenzeel te helpen met het bekostigen van een advocaat en verdere geluidsisolatie. Na acht jaar was er namelijk een nieuwe bovenbuurman ingetrokken die vond dat de muziek veel te hard stond en dat de bezoekers te veel geluid maakten voor de deur. Ten gevolge werd er een meting gedaan in de woning van de aanklager; hieruit bleek dat de ‘overlast’ nog net binnen de wettelijke geluidsnormen viel. Scherpenzeel reageerde op het voorval – terecht en gelukkig met bijval van vele muzikanten en gasten van de bluesbar – dat hij het nogal vreemd vond dat deze meneer boven een muziekcafé was gaan wonen als hij zo aan zijn rust gehecht was. Maloe Melo bleef opnieuw voortbestaan.

Gedurende de coronapandemie kende de tent net als vele andere horecazaken opnieuw een lastige periode. ‘Eigenaar Jur Scherpenzeel betaalt al een jaar geen huur omdat er niets wordt verdiend’, schreef een redacteur van AT5 op 1 mei 2021. In een interview met de Amsterdamse nieuws-

zender zei de kroegbaas: ‘Het is natuurlijk altijd wel een beetje een moeilijke tent geweest.’ Na een jaar af en aan verplicht gesloten te zijn tijdens de lockdowns, vreesde de bar op dat moment, ondanks de flexibiliteit van de huurbaas, opnieuw voor zijn voortbestaan. Met deze reden startten muzikanten en stamgasten een crowdfunding voor Maloe Melo. Volgens Rob Derlage, een van de initiatiefnemers van de geldinzameling, was een actie als deze broodnodig. Het verlies van zo een bijzondere tent, waar niet alleen grote artiesten op het kleine podium hebben gestaan maar ook veel jong talent een start heeft gemaakt, zou een enorme tegenvaller zijn voor Amsterdam. Hij argumenteerde: ‘Naast The Waterhole zou ik niet weten waar hier nog blues of rock ‘n roll gespeeld wordt.’

Binnen twee weken was er wel negentienduizend euro opgehaald met de crowdfunding. Volgens de initiatiefnemer waren er mensen bij die meer dan duizend euro hebben gedoneerd. ‘Dat geeft wel aan hoe het speelt hier in Amsterdam’, zei hij tegen AT5. Hij voegde hieraan toe: ‘De mensen willen echt dat Maloe Melo blijft bestaan. Want het is echt een heel bijzondere plek.’ Deze conclusie werd bevestigd door de enorme som geld die uiteindelijk is opgebracht. Op de Voordekunst-pagina, die nog steeds te bezoeken is, staat de teller inmiddels met behulp van wel 699 donateurs op 29.011 euro.

En dit is slechts een begin van het verhaal. Scherpenzeel heeft zoveel betekend voor de stad, muzikanten, en bezoekers dat de geschiedenis van Maloe Melo in een kort artikel niet valt samen te vatten. Bezoek de tent op de Lijnbaansgracht vooral zelf nog eens. Zeg gedag tegen Jur Scherpenzeel en proost op een mooie overdracht aan de volgende partij die Maloe Melo zal overnemen – als ze maar onthouden wat er met De Kroeg is gebeurd toen ze er een yuppencafé van probeerden te maken. ▲

Wereldrestaurant A2

Tekst Noam Grünfeld

Wekenlang hebben we gefantaseerd over hoe een arrangement van twee uur wordt bijgehouden. Wordt je na twee uur uit het restaurant gezet, of krijg je een pasje om toegang te krijgen tot het buffet? Wordt je naam aan het eind van de shift door een intercom omgeroepen, of komt er hoogstpersoonlijk iemand aan tafel om je te vertellen dat de tijd erop zit? Want voor de duidelijkheid, in het A2 Wereldrestaurant zijn er geen vaste shifts: je kan om 18:00 uur aanschuiven, maar ook bijvoorbeeld om 19:05 of 19:30.

Bij binnenkomst bleek de waarheid al snel minder indrukwekkend. Achter een balie staat een medewerker. Terwijl die controleert of uitgaande gasten niet stiekem eten meesmokkelen, vraagt hij hoe lang je wilt dineren. Nadat we hebben aangegeven voor het twee uur durende arrangement te gaan – zoals de meesten – volgt de betaling: 41 euro per persoon. Vervolgens krijg je een bonnetje waarop de begin- en eindtijd staat vermeld, die je na afloop weer moet inleveren. Om 19:55 ging onze tijd in. Dat betekende dat we om 21:55 weer bij de balie moesten staan met ons bonnetje. Echter, zouden we langer willen blijven dan de 2 uur? Geen probleem. Dan betaal je 4 euro extra per half uur.

We kregen een tafeltje toegewezen aan het raam. In de verte zag je de 'skyline' van de Zuidas, die door de laaghangende zon in een goudgeel jasje werd gestoken. In het glas spiegelde het glinsterende water van de naastgelegen Ouderkerkerplas. Kortom, ons zicht verraadde op geen enkele manier dat we in werkelijkheid boven het filiaal van de Keukenkampioen bij het A2 knooppunt Holendrecht zaten te dineren. Het had eerder iets weg van Dubai. Maar eerlijk is eerlijk, het uitzicht kon ons gestolen worden. Links van ons lag de wereld die er tussen 19:55 uur en 21:55 uur daadwerkelijk toe deed: de wereld van het buffet.

Ossenhaas, mini-frikandelletjes, oesters, soesjes, sushi, zoete aardappelfriet, pastasalade, coquilles, kreeft (max 1 p.p.), krab, entrecote, sashimi zalm, sashimi tonijn, kaassouffleetje, tomatensoep, pangasius-

filet, *champion* saus (al smaakte die eerder naar champignons), tofu, minipizza salami en *last but not least*: in joppie saus gemarineerde garnalen. En dan heb ik het nog niet eens gehad over de voorraad drinken. Dus bij deze: fristi, chocomel, Pepsi cola, Rivella, Fanta en God mag weten wat nog meer. Zoals op de website vermeld, was het arrangement ook inclusief bier en wijn. Zo kon je je eigen Heineken biertje tappen. En voor de wijn gold hetzelfde: droge witte, zoete witte en rode wijn stroomden rijkelijk uit een aparte tap.

Van tevoren hadden we een plan uitgedacht om de twee uur op te delen in vier rondes van twintig minuten. Deze waren bedoeld voor eten en drinken. De resterende tijd was gereserveerd om uit te buiken, een praatje te maken en om alvast het menu van de volgende 'gang' te bepalen.

Om 19:56 uur begonnen we aan onze eerste gang die in het teken stond van de Japanse keuken. We doken gretig op de sashimi. Nog voordat het achtuurjournaal was begonnen, was de halve Noordzee aan zalm al opgeschept. Vervolgens richtten wij ons met name op de sushi-kant. Met de klemtang dienden we de ene na de andere maki, California roll, uramaki en negri op ons bord. Door de overdaad aan keuzes zag Just de oesters over het hoofd. Gelukkig heeft Noam een goed oog én een goed hart en herverdeelde als een echte sociaal democraat zijn dozijn.

Nadat onze borden goed waren gevuld, was het tijd om aan te vallen. Om minder

snel vol te raken had Just gelezen dat het verstandig is om zo min mogelijk te kauwen. Wat dat betreft voldeed de sashimi prima. Die is immers zo zacht, dat ie haast direct door de keel glijdt.

Ideaal, al is hij wel wat aan de koude kant. Noam moest dan ook meermaals zijn eetpartij staken vanwege een *brainfreeze*. Overigens waren wij niet de enige die het advies om zo min mogelijk te kauwen eerder zagen als een devies. Overal om ons heen werd geschrokt. Waar filosoof Theodor Adorno stelde: eerst de theorie, dan de praktijk, blijkt in het wereldrestaurant het tegenovergestelde waar. Hier is het: eerst vreten, dan praten.

De tweede ronde aten we vlees. Terwijl Just toezag op de bereiding van negen malse stukken entrecote annex halve koe, ontpopte Noam zich als sommelier en tapte een bijpassend wijntje: een hele mooie rode wijn. En ook weer niets dan lovende woorden over het eten. Het vlees was perfect: mals met een rokerige smaak door de grill. En ook de rode wijn: die was daadwerkelijk een rode wijn! Het was alleen wat veel. Voor het eerst deze avond begon Just hapjes uit te delen en de sommelier te zweten.

Uiteindelijk lukte het ons natuurlijk. Op de verdwaalde garnaal Joppiesaus, de restanten rijst en enkele friet na, waren onze borden leeg. Een van de obers, Gregorio, vond het afdoende en nam onze borden mee. Gregorio werkt al sinds het begin bij het Wereldrestaurant A2, maar slaat

binnenkort een nieuwe weg in: hij wordt vliegtuigbouwer op Schiphol. Waarom weg? Vroegen wij ons af. Naar eigen zeggen is Gregorio klaar met vervelende gasten. Zo maakt hij het geregeld mee dat gasten hun eten verstoppen onder het tapijt, de verwarming of de wc om zo een boete op voedselverspilling te voorkomen.

'En al die moeite voor niets!' Nog nooit – ondanks de waarschuwing bij de ingang – heeft iemand volgens hem een boete gekregen.

De twee mensen achter ons leken ervan op de hoogte dat de 'boete' een loos dreigement is. Ze waren in ieder geval niet onder de indruk van Noam, die hen duidelijk maakte dat ze hun vijf borden met kreeft en krab wel moesten opeten: 'Ja ja, dat komt goed', zei de man terwijl hij met lange tanden begon aan zijn tweede bord.

Ondanks Gregorio's stuitende verhalen, ging het deze avond er best beschaafd aan toe. Zo ver wij konden bespeuren: geen eten onder het tapijt of een van de verwarming. Ook op de wc trof de recensent geen verdachte sporen aan. Ja oke, op een van de wc-brillen zat een bruine streep: vermoedelijk een restant van de chocoladefontein, maar voor hetzelfde geld ging het hier om een klassiek remspoor.

Inmiddels waren wij al meer dan tien minuten uitgegeten. Dat betekende dat we langzamerhand voorbereidingen moesten treffen voor het derde bord. Echter, Noam noch Just was klaar voor de derde ronde. Noam opperde dan ook om even op de trampoline te gaan in de bijbehorende speeltuin. Beweging schijnt te helpen om de spijsvertering op gang te helpen - had hij gelezen op het Internet. Desondanks schudde Just zijn hoofd: eenmaal op de trampoline was hij bang dat bord één, twee en drie dan ook de lucht in zouden gaan. Een prima argument, aldus Noam. In plaats van te springen brachten we onze blessuretijd door met Henk en Ingrid*, die aan de tafel naast ons zitten.

'You have to stay hydrated', zei Ingrid terwijl ze naar haar glas witte wijn wees die vooral was gevuld met ijs. We knikten.

Henk en Ingrid komen sinds de opening van het Wereldrestaurant A2 bijna elke week over de vloer. De medewerkers kennen hen van gezicht.

'De kok had een keer een speciaal gerecht voor ons gemaakt. Zo lief', zei Henk ditmaal.

De reden waarom Henk en Ingrid zo vaak terugkeren, komt doordat je vooraf weet hoeveel je uitgeeft. Daarnaast trekt het uitgebreide buffet hen. Alhoewel ze er al tientallen bezoeken op hebben zitten, hebben ze nog steeds niet alles kunnen proberen. Dat komt misschien ook wel door hun voorkeuren. 'Ik ben van de verse grill, aldus Ingrid. Henk houdt vooral van sushi.

Vandaag hebben ze het twee uur arrangement genomen. Af toe gaan Henk en Ingrid voor het arrangement van drie uur: 'Dan hoeft je niet zo te haasten', aldus Ingrid.

In de film *de Marathon* (2012) stelt Yoesoef (Mimoun Oaïssa): 'De eerste 30 kilometer train je, de rest ren je op karakter.' En zo zie je maar: woorden doen ertoe. Woorden inspireren. Want mag één ding duidelijk zijn: dit was onze marathon. Onze strijd. We konden niet meer lopen. Of zoals Noam het zei: 'Mijn lichaam zegt dat ik moet stoppen'. Maar we moesten en zouden de eindsprint trotseren. Nog een bord, Het laatste bord. We hadden toch niet de ruggengraat van een banaan?

In de laatste meters werden we opgewacht door een linie van frikandelletjes en kaassouffleetje, een berg patat, sesamballen en springrolls en als kers op de taart het dessert.

Karakter draait niet om de inleving of het vermogen de verbeelding te laten spreken. Karakter is een houding, een actieve houding. Ook al stond de verlossing, het einde van de race, het einde van de sprint, ons helder op het netvlies. Het was niet genoeg: niet de verbeelding, maar onze mond, onze benen, onze maag moesten uiteindelijk deze klus klaren. Zwoegend en zwetend baanden we ons een weg door de berg aan frituur totdat er alleen nog wat paneer kruimels overbleven. We gingen de hoek om, keerde frituurland de rug toe en richtte onze ogen op de 'dessert corner'. We

aten nog een soesje, een stukje spekkoek, een macaron en... En toen, toen was het klaar. De verbeelding was niet langer een verbeelding. De borden waren leeg. De strijd was gestreden. Vier bergen eten, acht glazen wijn verder vliegen we elkaar in de armen. Naar de wereldkeuken kwam je om te winnen.

Wat maakt het Wereldrestaurant toch zo mooi? Dat is een vraag die moeilijk te beantwoorden is in twee uur tijd. Toch zullen we een poging wagen. Het is niet zozeer de overdaad aan keuze, waar Henk en Ingrid het over hadden. Het draait eerder om een gebrek. Voor twee uur begeef je je in de wereld van Markies de Sade. Een wereld van twee hectare waar de wetteloosheid regeert. Alles mag, alles kan. Fristi met Matcha ijs? Prima. Sashimi onder de witte chocoladefontein? Doen we. Hiermee overstijgt de wereldkeuken het alledaagse.

En natuurlijk, niet alles is perfect, noch qua smaak noch qua sfeer. De pekingeend is taai in plaats van sappig, de chocoladefontein proeft chemisch. Daarnaast is het personeel onbenaderbaar door de heersende taalbarrière. Als we aan de sus-hichef vragen hoeveel stukjes hij per avond maakt, wijst hij naar de stukjes maki links van hem: 'Maki'. Bovendien, als we een van de vrouwelijke werknemers vragen of ze het leuk heeft binnen het A2-team, blijft het stil. In plaats van een antwoord krijgen we even later weer Gregorio voor onze neus: 'Jullie hadden een vraag?'

De bedrijfsleider legt uit dat iedereen, op hem en Gregorio na, alleen Chinees spreekt.

'Wij willen de ultieme service bieden en Nederlanders eisen te veel: die willen vakantiedagen.' Volgens hem houden Chinezen daarentegen er een beter arbeidsethos op na. Ze werken zes dagen. En: hoe meer mensen komen eten, hoe blijer ze zijn, aldus de gastheer.

Het is inmiddels bijna 21:55 uur. We leveren ons bonnetje in en nemen de trap naar de uitgang.

*Dit is een gefingeerde naam. De echte naam is bij de redactie bekend. ▲

